

V zadevi slovenskih zemljiških uknjižb.

Govor deželnega poslanca **dr. Jos. Serneca** v deželnem zboru štajerskem dne 17. prosinca 1888.

Visoka zbornica! Ko sem prvokrat bral poročilo večine, razvnel me je posebno tisti stavek, ki govori o dveh jezikih, katera bi mi Slovenci imeli. Ali ta gnev minil me je kmalu; kajti hitro sem prišel k prepričanju, da se ta stavek ne more resnim zmatrati, ter da o takih trditvah preneha vsak daljni razgovor.

Jaz že delujem na spodnjem Štajerskem od leta 1870 in sicer 5 let kot koncipijent in 12 let kot odvetnik. V tem času nabral sem si velikokušenj. Držal sem se vseskozi pravila, da nesem nikdar za slovenske stranke delal nemških pisem, nego pobotnice, dolžna pisma, kupne pogodbe itd. delal sem v tistem jeziku, v katerem me je stranka nagovorila, razen če so me prisilile kake posebne okoliščine k čemu drugemu. Posebno pa, od kar sem odvetnik, napravljaj sem za slovenske stranke, za tožnike ali tožence, — izvzemši malih izjem — vedno le slovenske uloge. Od početka zadovoljil sem se s tem, da so bile slovenske uloge vsprejete; tu in tam so se slovenske uloge rešile v nemškem jeziku. Uradniki takrat niso slovenskega jezika bili tako zmožni, torej se še ni dalo doseči, da bi se vseskozi reševale uloge v slov. jeziku; pa od dne do dne bilo je več slov. rešitev. Pri vseh okrajnih sodnijah na Spod. Štajerskem prišle so v zemljiške knjige kar tropoma slovenska pisma. Kakor jaz, delali so tudi drugi. Bila je to velika dobrota, katero smo s tem skazovali na pravosodnem polju slovenskemu prebivalstvu.

Koliko sitnob, koliko nesrečnih pravnih sem videl nastalih iz tega, ker je Slovenec, neznajoč nemški, podpisal ali podkrižal nemško listino! Prišel je potem k meni rekoč: „moj Bog, to se mi ni prečitalo, o takem dogovoru ne vem nič; pogodba se je drugače glasila, to se je v pismu izpustilo“. Taki listini se ne more pripisovati dokazilna moč, kajti listina se mora

prečitati onemu, ki ne zna sam brati, Slovincu pa, ki ne zna nič nemški, se more taka listina samo raztolmačiti. Kdo pa je porok, da je tolmač pri prelaganji pravo zadel? Dolični Slovenec mora podpisati listino samo s slepo nado, da je tolmač pošten mož, ter da je tudi pravo pogodil. Pravd nastalih iz takih nepravilnostij imel sem mnogo in konec je bil navadno, da je moral sodnik spoznati na priče, ki so bile navzoče, ko se je listina delala. Listina sama pa se ni jema'la kot dokaz, tako da je bila brez vsake vrednosti. Sodnik moral se je ozirati samo na to, kar so priče govorile, kako se je v resnici ustna pogodba glasila; iz listine pa se nikakor ni dalo razvideti, kaka je prav za prav pogodba. Po teh skušnjah sem se ravnal. Nikdar pa se mi še sanjalo ni, da imam dva slovenska jezika: novoslovenski in „vindiški“. Govoril sem skmeti in omikani mi Slovenci **samo jeden jezik**, ter poznam samo jeden slovenski jezik. Pa slovenski jezik govori se v deželnem zboru kranjskem, časniki in knjige se pišejo v njem, neštete stranke se ga poslužujejo; kako bi vendar vse to mogoče bilo, če tega jezika ne bi nikdo razumel? Omenjam le družbe sv. Mohora v Celovci; ta družba dava po sedem do osem slovenskih knjig na leto vsakemu svojih udov, ter broji čez 36.000 udov; to neso le omikani Slovenci, nego večinoma kmetje; in to je dokaz, da naši kmetje bero in knjige razumijo; kajti kako bi mogoče bilo, da bi tako z veseljem segali po teh knjigah in bili udje te družbe, ako knjig ne bi razumeli? Morebiti, da se je še dalo v 1860. letih preiti preko nas in našega jezika na dnevni red; pa takrat smo komaj začeli delovati; do takrat še nismo imeli nobenih šol. Naše ljudstvo še takrat ni znalo brati niti pisati. Danes je to, hvala Bogu, drugače! Velik del našega ljudstva bere ter mu je s tem mogoče se dalje izobraziti, ko je že šolo za-

pustilo; in to je potreba sedaj v veku telegrafov in železnic, da vsakdo, tudi v najzadnji koči, bere in se dalje izomika. To je tudi naš cilj, to hočemo doseči, in opazujemo, da naš kmet v kulturnem oziru veselo napreduje, odkar mu dajemo berila v narodnem maternem jeziku.

Kaj stori naš kmet, če dobi slovenski odlok? Če ne zna sam brati, pokliče pa kakega šolarja, da mu tožbo, odlok itd. prečita, ter ve potem takoj, za kaj se gre. Mlajšim kmetom, ki še ne vedo o uknjižbah, predznabah, zastavni pravici, obravnavah in o enakih izrazih, se morajo taki pojmi pojasniti; starejši posestniki pa, ki so imeli s sodnijo že večkrat opraviti; razumijo vse te izraze ter se še nikdar ni pripetilo, da ne bi razumeli odlokov, ako so le bili v pravilni slovenščini. Bil sem mnogokrat priča, da je toženec, ki je dobil slovensko tožbo, vedel pri sodniji kaj povedati, za kaj je poklican ter se pozival na to, da stoji v tožbi to in to; nasprotno pa, da je bil zelo nevoljen, če se mu je poslala nemška tožba, ter da je rekel, da ne vé, zakaj da je poklican. Kako težavno je za kmeta, če dobi nemške tožbe in nemške odloke! V marsikateri vasi ni nikogar, kdor bi nemški razumel; mora se torej dotičnik zanašati na sodnijskega slugo, ali pa na kakega drugega človeka, o katerem se govori, da baje nemški razumi. Ta mu raztolmači odlok dobro ali slabo, kakor ve in zna; in če kmet ni toliko previden, da bi šel s takim nemškim odlokom h kakemu odvetniku ali notarju, prigodi se mu navadno, da se mu je odlok krivo raztolmačil, ter da je vsled tega zamudil obroke ali kake druge potrebne kore. Zaradi tega je treba toliko prošenj za opravičenje zamujenih dnevov. Dotični kmet se opira na to, da ne razume nemškega odloka; da je sicer vprašal, kaj da odlok pravi, da pa se mu je reklo, da to in to ter da je vsled tega potrebno zamudil; on da torej ni kriv, če je zamudil. Takim nedostatnostim upirali smo se mi vedno in smo jih tudi že odpravili v veliki meri. Z velikim zadovoljstvom smem torej reči, da smo pravosodju neizmerno koristili s tem, da smo dali kmetom slovenske uloge in odloke, s katerimi kmet dobro izhaja in ga varujejo, da se mu ne godi krivica.

Pravnim trditvam gosp. dr. Wannischa hočem samo postaviti nasproti prvi stavek § 102 obč. zemlj. zakonika. Ta zaukazuje, da se mora uknjižba izvršiti samo vsled pismenega ukaza zemljiško-knjižne sodnije ter se mora izvršiti natančno tako, kakor se ta ukaz glasi. Nikdo ne more dandanes več zanikati Slovincem na spodnjem Štajerskem priborjene pravice, da dobijo na slovenske uloge slovenske odloke, torej tudi na slovenske

zemljiško-knjižne uloge slovenske odloke. O vprašanji torej, kako se ima uknjižba izvršiti, ni deželni zbor kompetenten soditi, kajti slovenski odlok mora se „tako uknjižiti, kakor se glasi“, torej slovenski. Sodniku se ne more ukazovati, da naj izda odlok v dveh jezikih. Kako se more torej uknjižba izvršiti v nemškem jeziku, ako državni zakon ukazuje, da se mora upis izvršiti tako, kakor se glasi ukaz zemljiško-knjižne sodnije. Čez to zaviro se ne dá preskočiti.

Nadalje omenjam naredba, ponatisnena v predlogu manjšine in podpisane od deželne nadsodnije svetovalca Schmeidel-na. V tej naredbi stoji proti koncu, da ukaz justičnega ministerstva pravi, da je običaj, ki se je urinil pri nekaterih sodnijah, da dobi namreč stranka sicer slovenski odlok, da pa se za zemljiške knjige naredi nemška prestava, nepravilen in nepostaven. In res, očitno je, da je silno nevarno, če se dopušča, da se izdani odlok prelaga in še le ta prevod odda v zemljiške knjige. Kdo se bo zanašal, da se je res tako uknjižilo v zemljiške knjige, kakor mu slovenski odlok pravi, ako ve, da se je ta odlok še le prestavil in da se je uknjižba izvršila še le na podlagi te prestave.

Vsi ti pomisleki kažejo, da nikakor ne more določevati deželni zbor, v katerem jeziku naj se v zemljiške knjige upisuje, nego da mora biti jezik, ki velja po postavi pri sodniji kot navaden in v katerem se ulagajo uloge, isti, v katerem se tudi upisuje v zemljiške knjige; kajti vsebina tega, kar se v zemljiške knjige upiše, je bistven del sodnijskega odloka, ter ne spada k notranji ureditvi zemljiških knjig. Zatorej pa ne more biti govora o tem, da bi naredba visokega pravosodnega ministerstva segala v kompetenco deželne zboru.

Poslanec g. dr. Wannisch navaja naredbo od leta 1862 o rabi slovenskega jezika pri sodnijah. V letu 1862 se je res samo izreklo, da se smejo uloge v slovenskem jeziku ulagati in reševati „pomočnost“ tudi v tem jeziku. Pa to je bilo leta 1862 in to je bilo za takratne čase umestno; kajti takrat je bilo le malo sodnikov, ki so bili popolnem večji slovenskega jezika. Danes smo pa Slovenci že na boljšem mestu. Od takrat smo Slovenci dobili časnike in knjige v svojem jeziku, nismo ostali taka uboga čreda, ki ni imela nikogar, ki bi jo poučil in bi ji dal berila. Dandanes imamo Slovenci že dovolj duševne hrane v svojem jeziku. No, ali pa hočete Vi naš narod omikati ali poučevati, Vi, ki ne morete z njim niti govoriti, niti za njega kaj pisati? Kaj ste storili Vi do zljaj za izomiko našega naroda? Slovenci smo, hvala Bogu, tako daleč, da lahko gledamo s pomilovanjem na tako govoričenje, o novoslovenskem in „vindiškem“ jeziku!

Konečno moram še tudi spregovoriti o korakih visokega deželnega odbora.

Deželni odbor je oblastvo za celo Štajersko; zaradi tega bi se pa tudi moral obnašati jednako nepristranski proti Slovincem kakor Nemcem, da se morejo Slovenci kakor Nemci nanj ozirati z enakim zaupanjem. Kolikor najmanjše smemo terjati, je, da deželni odbor, v katerem sedijo Nemci, ki se ponašajo s svojo narodno zavestjo, ne pozablja, da tudi Slovenec čišla svojo narodnost, ter da je ponosen, da je slovenske krvi! Deželni odbor mora znati, da ima Slovenec jako nežen čut za svoje pravice, h katerim tudi spada pravica, da sme v svojem jeziku nastopati pri sodnijah, ter da si ne bode dal odvzeti te teško priborjene pravice! Pri obravnavi te zadeve moralo bi se v poštev jemati, da imajo prebivalci na Spodnjem Štajerskem jako živ naroden čut, da jih mora torej globoko užaliti, ako vidijo, da se jim skuša odvzeti pravica, katero jim davajo državne postave, katero priznava vlada, katera je pri sodnijah v veljavi, ter ima najboljšje nasledke!

Kako prijetno je za slovenskega posestnika, ki zna pisati in brati, da more sam v zemljiških knjigah pogledati in prečitati, kaj je pri njegovem zemljišču uknjiženega; in da se mu ni treba zanašati, kaj in kako se mu uknjižbe raztolmačijo.

Zakaj ne privoščite Slovincem tega? Ali je zaradi tega nemštvo na škodi, če se na prošnjo, katero uložijo Slovenci sam ali pa njegov pooblaščenec zanj v slovenskem jeziku, izvrši uknjižba pri njegovem lastnem zemljišču v slovenskem jeziku?

Pri nas spodaj občevanje mej Nemci in Slovenci ni tako napeto, poznam nemške trgovce v Celji, ki razpošiljajo po deželi slovenska pisma, druge zopet, ki dajo v „Slov. Gospodarji“ tiskati svoje anonse; če kdo pride k nemškim trgovcem in govori slovenski, postreže se mu v pravilnej slovensščini; zatorej ni res, da bi v mejsobnem občevanju vladalo mej obema narodoma toliko sovražstvo. Zagotavljam Vas, da samo nekateri zagrizenci in zakotni lističi skušajo zasejati terorizem

in sovražstvo, in da tisti najboljše ravna, ki se za to ne zmeni, nego mirno naravno gre svojo pot.

Nemam iluzije, da bode večina visokega deželnega zbora odstopila od svojega predloga, v katerem se nahajajo globoko nas žaleče besede; naj se izreče hvala deželnemu odboru za njegovo zgoraj obojeno ravnanje, katero sega tako daleč, da nam se skuša kratiti naša pravica, namreč da se v zemljiške knjige glede naših zemljišč upisuje v našem jeziku, ter da se hoče celo zaradi tega pri državnem sodu uložiti pritožba! Te iluzije, da bi se dal visoki deželni zbor prepričati, nemam, — saj mi je predobro znana zgodovina te zbornice. Vender jedno Vam rečem, in zdaj ne govorim sam zase, nego v imenu blizu 400.000 štajerskih Slovencev: Danes stojimo Slovenci na drugem mestu, kakor v 1860. letih. Danes ne more nobena večina tukajšnje zbornice Slovencev predrugačiti. Vi nas ne bodete prepričali, da se potegujete za napredek, ako nas skušate oropati maternega jezika v šoli in v uradu! Sklepajte, kar hočete! Vi nas sicer lahko ranite, nas lahko žalite in zavirate v našem napredku, pa, zadušili ne boste več našega naroda, niti zadržali njegovega vidnega in neprestanega napredka! — Kljub vsakemu pritisku hodili bodemo [svojo pot in si] konečno priborili enakopravnost v vrsti avstrijskih narodov!

Obžalovati pa je, da se od strani dež. odbora in dež. zbora ponavljajo taka žaljenja. Ravno ta deželni zbor in večina dež. odbora poudarjata vedno, da je Štajerska celokupna in da se ne sme razdeliti. Ako Vam je res na tem kaj ležeče, pa ne trgajte sami vedno vezi, ki nas spaja; ta vez se trga najbolje s tem, če se žali naša narodnost, če se govori o „novoslovenskem“ in „windisch“, če se sklepajo taki predlogi, kakor je predstoječi, v katerih se pravi, da zasluži obojeno postopanje deželnega odbora „hvaležno priznanje“.

Razumi se, da bodem glasoval za predlog manjšine. (Živahno odobravanje in ploskanje na desni.)

